СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. — OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, INC.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXI. Число 153. Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 2. липня, 1923. — VOL. XXXI. No. 153. Jersey City, N. J., Monday, July 2, 1923. THREE CENTS

ВУГЛЕВІ МАЙНЕРИ ЖАДАЮТЬ 20-ПРОЦЕНТОВОЇ ПІДВИШКИ

СКРЕНТОН, Па., 29. червня. — По довшій праці конвенції трох округів майнерської юнії „Юнайтид Майн Воркерс оф Америка" покінчила своє головне завдання та уложила домагання, які юнія має предложити властителям копалень твердого вугля на місце теперішного контракту, що виходить з днем 31. серпня сього року.

Головною точкою домагання має бути 20-процентова підвишка теперішної заплати. Кромі сього юнія має зажадати 2 доляри підвишки для денних робітників коло копалень та в копалнях; далі заведення „системи відчековання" („Чек-оф систем"), на основі котрого заряд копалні при виплаті робітничої плати відтягає йому юнійну вкладку, яку опісля передає юнії; далі заведення одностайного 8-годинного дня праці; важення вугля при обчислюванню робітничої заплати на місце обчислювання її після вагонів; достарчування наряддя до праці; і тим подібне.

Підчас дебати над сими точками кількох бесідників критикувало остро підприємство „Гадсон Кова Ко." за її самовільне поступованнє з робітниками.

МАЙНЕРСЬКА КОНВЕНЦІЯ ВИКИДАЄ КОМУНІСТІВ

Одинокий заколот на цілій майнерській конвенції викликали комуністи. Не було їх богато, але, як звичайно, чим менче їх було, тим більше право приписували вони собі до командування робітниками. Жмінка большевицьких агентів сиділа через цілу конвенцію на ґалєрії серед гостий, але так як президія не подавала сього до відома конвенції, то се не мало ніякого впливу на хід нарад.

Аж нині один з членів конвенції подав до відома конвенції, що комуністичні агенти прислали йому летючку з острими нападами на майнерську юнію та її провідників. Се відразу дало товчок до заворушення. Джан Луис, предсідатель майнерської юнії та предсідатель конвенції, пояснив зібраним кривинну політику американських комуністів в американських робітничих юніях. Він показав, що вони стараються дістати до готових робітничих організацій, щоби їх розбивати, щоби опісля на румовищах сих організацій ставити свої. Луис за те назвав їх „промисловими супами", які ждуть на трупа робітничих організацій, щоби з сього трупа поживитися. Бесідник висказав свою надію в дозрілість американського робітництва; американські робітники не дадуться звести підступній большевицькій пропаганді, на яку московські большевики вислали до Америки 7 міліонів долярів. Большевицькі агенти не зроблять нічого, і, коли будуть мати троха сорому, виїдуть до „улюбленої Росії".

Бачучи велике розяреннє на салі, три большевицькі агенти, взявши поміжи себе одну жінку для охорони (звичаєм „героїв" сподівалися, що їх ніхто не рушить, як довго вони будуть сховані за спідницею), вибралися сейчас з салі. На вулиці однак двох з них мали допасти деякі учасники конвенції та поважно їх потурбувати. Третий, бачучи, яке привитаннє жде агента пролетарського уряду в Москві серед американських робітників, наняв авто та винісся з міста.

СПОКІЙНЕ ЗАКІНЧЕННЄ КОНВЕНЦІЇ

Якби не [illegible], викликана нахабністю большевицьких агентів, то конвенція булаби відбулася в найбільшім спокою, не дивлячися на те, що на салі були теж певно агенти капіталістів, які старалися викликати заміщаннє та скомпромітувати наради.

Провідник радикальнійшого крила Капеліні не лишень що завів надії підприємців, що він буде розбивати конвенцію, але й ще поставив на кінці внесеннє за признаннем довіря теперішньому урядови юнії за вміле веденнє організації та конвенції.

ПРЕЗИДЕНТ ГАРДИНГ ПРО СВОЮ ПРОМИСЛОВУ ПОЛІТИКУ

ГЕЛЕНА, Монтана, 29. червня. — Президент Гардинг виголосив тут промову, в котрій зясував свою політику в промислових справах. Говорив він, що його уряд старається запобігати промисловим боротьбам, себто страйкам та локавтам.

Згадуючи про війну, він сказав, що на її случай він поставивби на услуги краю всю працю та весь капітал краю.

ПІДВИШКА ЗАПЛАТИ

НЮ ЙОРК, 29. червня. — Властителі нюйорських „басів" (поверхових возів) постановили підвисшити заплату своїм півтретя тисяча робітникам о 5 процент.

ЗЕМЛЕТРУС В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ

ЛОС АНДЖЕЛЕС, Калифорнія, 29. червня. — Сильний землетрус навістив місто Сан Бернардіно. Більшої шкоди не було.

ЗА ЗНУЩАННЄ ВЯЗНИКІВ

ЛЕЙК СИТІ, Флорида, 29. червня. — Нині покінчилася перша частина судової росправи проти Гигинботена, обжалованого за побиванне вязників та вбиттє Мартіна Тейберта.

Один зі свідків прокураторії, а бувший вязничний сторож зізнав, що він бачив, як обжалований відрахував Тейбертови 97 буків. Сі зізнання були потверджені ще одним сторожем вязниці.

ВІЙСЬКО НА СТРАЙК

ГАЛИФАКС, Нова Шкотія, 29. червня. — Уряд вислав цілий поїзд війска, піхоти й артилерії, на страйк робітників зелізних фабрик.

На страйк вийшло 4,000 робітників сталевих фабрик підприємства „Бритиш Емпайєр Стіл Корпорейшен", як підприємство не дало їм підвишки.

НАРОДЖЕННЄ ОСТРОВА.

Джордж Джейсон, капітан американського парохода „Джейкокс", подав до відома американському гидрографічному товариству свої спостереження про народини острова, які він бачив власними очима підчас недавної подорожі по Тихім Океані.

Капітан розповідає, що, ідучи до азійського порту Сінгапор, побачив він на морю нагле збуреннє води. З океану стала підноситися велика чорна маса, яких дві-три милі завдовшки. Море довкола неї кипіло, бо маса вибухала раз до разу сильними експльозіями, які викликали на морю сильні буруни. Коли вся маса піднялася до висоти яких 100 стіп понад позем моря, підношеннє задержалося.

Першу вістку світови про сей новий острів подав був Тамі, капітан японського корабля „Маляк Мару". Через те й корабель зазначено на картах яко японський корабель. Японці прозвали його Тагава, себто Новонародженим.

ЗАКОН ПРОТИ КУ-КЛАКС-КЛЕНА.

Илинойська стейтова леґіслятура ухвалила закон, який карає люто всіх, хтоби важився відбувати збори в каптурах або масках для закриття своєї особи.

АМЕРИКАНСЬКИЙ КОРАБЕЛЬ З АЛЬКОГОЛЕМ.

До нюйорського порту приїхав сими днями американський корабель Финленд, маючи в своїх магазинах велику скількість напитків. Заряд корабля скористав з недавного зарядження департаменту скарбу та набрав поза границями алькоголю для вжитку своїх пасажирів. З приїздом у порт капітан казав вилляти всі оставші трунки в море.

НЕДОСТАЧА МУЛЯРІВ.

Будівляні підприємці та контрактори в Ню Йорку нарікають на мулярську юнію, з котрою вони недавно заключили контракт на півтора року, що вона не достарчає їм тільки робітників, кілько їм потреба. З усіх усюдів доносять про недостачу мулярів.

ДАЛИ ВОЄННОГО ГЕРОЯ ДО ТЮРМИ.

Стейтовий суд в Ню Йорку засудив на 230 місяців тюрми за крадіж бранзолетки якогось Роберта Фарнсворта, котрий каже, що він був майором в англійській армії підчас війни, дістав за відвагу кілька надгород та був пару разів тяжко ранений.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Дня 28. червня сього року згинув в місті Гейзелтоні, Па. підчас нещасного випадку в копалні вугля член Українського Народного Союза Іван Шаравко.

Покійний походив зі села Устечка, заліщицького повіту в Галичині. При смерти мав всего 28 літ життя. Осиротив він жінку та двоє діточок.

Покійний був одною з трівких підвалин Відділу Українського Народного Союза ч. 85. Він був завсігди одним з діяльнійших членів та керманичів Відділу, а при послідних річних зборах був вибраний відділовим касієром. Належав він теж до других українських організацій та брав живу участь в політичному життю на іміґрації, помагаючи народним організаціям, і тут і в старому краю, морально й матеріяльно. В ньому стратила гейзельтонська громада одного з найбільше рухливих організаторів.

Похорони назначені на неділю, дня 1. липня.

З. Н. П.

ПРОТИ 12-ГОДИННОГО РОБОЧОГО ДНЯ.

Ернест Джансон, голова Департаменту Розсліду при Федеральній Раді Церков, виступив з публичною заявою, звертаючоюся з острими словами проти недавного рішення сталевих баронів задержати на далі 12-годинний день праці в сталевому промислі.

ПЕНСИЛВЕНІЙСЬКА ЗЕЛІЗНИЦЯ НЕ ХОЧЕ СЛУХАТИ ЗЕЛІЗНИЧОЇ РАДИ.

Президент Пенсилвенійської Зелізниці заявив, що його підприємство не піддається приказам Зелізничої Робітничої Ради Злучених Держав та буде переговорювати з представниками юнії зелізничих канцелярійних робітників.

ЛЬВУФ НЕ ДЛЯ КАЖДЕГО ЗДРУФ.

ҐДАНСЬК, 16. червня. — Мають великі держави могучі воєнні фльоти, мусить також мати і Польща. Що правда — кораблів ще не має (бо се дуже коштовна забавка), але будущих морських офіцирів треба підховувати завчасу. І подарували добрі сусіди Польщі якесь старе доробало і на нім стали лицарські Полячки муштрувати 200 молодих хлопців, будучих „адміралів" могучої польської фльоти (також будучої), синів найшляхотнійших польських родів. І се власне доробало назвали Поляки гордовито „Львуф", т. є охрестили іменем славної столиці Галицької Украіни, Львова.

З початком червня с. р. загулявся „Львуф" на балтійськім морі і пійшов на дно разом із залогою й усіми 200 будучими морськими „адміралами".

Не буде тепер кому завоювати усього світа для найяснейшої...

17.000 ДОЛЯРІВ ЗА СМЕРТЬ МУЖА.

Лава присяжних суддів стейтового суду в Джерзи Сіти признала пані Елі Фолі 17,000 долярів відшкодовання за смерть її мужа, Едварда Фолі, що був брейкменом на зелізниці Ню Йорк, Онтеріо енд Вестерн.

ТРОЄ ДІВЧАТ ВТОПИЛОСЯ.

В морськім заливі Шипсгед Бей коло Ню Йорку втопилося троє дівчаток в віці від 10 до 15 літ, які вибралися були туди великою громадою на прогульку. Вчителька, що наглядала над забавою, вратувала чотири другі дівчинки, які теж попали на глибину.

ЗАГОВІРНИК НА ЖИТТЄ ПАШІЧА—ХОРВАТСЬКИЙ САМОСТІЙНИК

БІЛГОРОД, столиця Югославії, 28. червня. — Заговірник на життє старого сербського премієра Миколи Пашіча, студент Раіч, заявив, що він хотів виконати замах яко протест проти сербської влади, яка не хоче допустити до самостійности Хорватії.

Сербська влада увязнила богато спільників Раіча.

ВИПРОРНИКИ ЗІЛИ СВОЮ ДІВЧИНУ

ГОНОЛЮЛЮ, Гаваї, 29. червня. — Сюди приїхав Американець Д. А. Корл з Пасадени, Калифорнія, котрий був недавно довший час на острові Фіджі.

Він оповідає, що там сидить двох молодців у вязниці, дожидаючи суду за се, що зїли дівчину.

Вони оба любились в одній дівчині, а що не могли погодитись і нікотрий з них не хотів виректи́сь дівчини, по взаїмній умові згодились вони спекти дівчину і зїсти.

Завели її в ліс; там поставили костир і кинули її в огонь. Як вона стала горіти, відтяли їй голову, яку викинули, а решту печеного тіла їли до схочу.

Пізнійше признались до злочину і їх увязнено. Небаром буде над ними суд.

ФРАНЦІЯ ДАЛІ ХОЧЕ ПОБІЛЬШУВАТИ СВОЇ ВОЗДУШНІ СИЛИ ПРОТИ АНГЛІЇ

ПАРИЖ, 29. червня. — В тутешних парляментарних та урядових кругах заявляють, що Франція не згодиться на гадку Великої Британії, щоб обі держави погодились обмежити свої воздухоплавні зорування.

Французи заявляють, що не тільки не обмежать воздухоплавних зоружень, але ще й побільшать їх в найблизшій будучині.

Небаром французьке правительство має скликати знавців задля вироблення пляну побільшення, удосконалення і розвинення французьких воздухоплавних сил.

ФРАНЦУЗЬКИЙ СЕНАТ ЗА ЗАБОРЧОЮ ПОЛІТИКОЮ

ПАРИЖ, 29. червня. — Французький сенат ухвалив нині однодушно 307,000,000 франків кредиту на продовженнє окупації Рурщини.

Се, як кажуть сенатори, відповідь Франції на писмо папи римського Пія XI проти французької рурської політики, яка однодушно підпирає заборчу політику свого премієра Пуанкаре.

БЕЛЬГІЯ ДАЛІ З ФРАНЦІЄЮ

БРУКСЕЛЯ, столиця Бельгії, 29. червня. — Старий кабінет премієра Тенїса вертається знову до влади. Він буде теж далі підпирати заборчу політику Франції супроти Німеччини.

ФРАНЦУЗИ СУДЯТЬ НІМЦІВ НА СМЕРТЬ

ПАРИЖ, 29. червня. — Французи засудили в Майнц 7 Німців на смерть за саботаж.

ВЖЕ ГОДЯТЬСЯ ПРИЗНАТИ ПРАВО ФЛЯМАНДСЬКОЇ МОВИ

БРУКСЕЛЯ, столиця Бельгії, 28. червня. — Бувший бельгійський премієр Тенїс, котрий уступив 14. червня с. р., повідомив короля Алберта, що він готовий скласти новий міністерський кабінет.

Він заявив, що католики і ліберали годяться вже на науку у флямандській мові в університеті в Гент і причина спору вже усунена. (Флямандська мова зближена до німецької. Її досі в Бельгії переслідувано і була дозволена лише французька мова).

КОРОЛЬ—СЕ ЗВИЧАЙНА ГЛИНА

ЛОНДОН, 29. червня. — Нині на 23-ій річній конференції Партії Праці піднесено питаннє про скасованнє королівського пануючого дому в Англії.

Але се питаннє покинуто, коли соціялістичний посол Джордж Ленсборі сказав, що і він колись думав, що причиною лиха король і шляхта, а пізнійше переконався, що капіталізм, а король се звичайна глина як і всі люди.

НІМЦІ БУДУТЬ ПОКАЗУВАТИ ФРАНЦУСЬКІ ЗВІРСТВА

БЕРЛІН, 29. червня. — Німці будуть показувати тут і в других німецьких містах фільмові знимки французьких звірств в окупованій Рурщині.

Німці дістали сі знимки в сей спосіб, що перебрались були за жебраків і їхали французьким військовим троком. Вночі вони хильцем перелізали лісами, щоб дістатись на місця французьких злочинів.

ТЯЖКА ДОРОГА ДО ЗГОДИ АЛІЯНТІВ З ТУРКАМИ

ЛОЗАННА, Швайцарія, 29. червня. — Аліянти повідомили турецьку делеґацію на тутешній близько-східній конференції, що по підписанню договору вони заберуть свої війска з Царгороду (Константинополя), але оставлять ще на Галіполі задля запоруки, що Туреччина виконає зобовязання, які підпише.

Се викликало неґодованнє в турецькій делеґації, якої голова Ісмет паша в сій справі говорив з англійськими і французькими делеґатами.

УСПІХ НІМЕЦЬКОЇ ДИПЛЬОМАТІЇ У ПАПИ РИМСЬКОГО

РИМ, 29. червня. — Тутешня преса пише, що лист папи римського Пія XI проти французької окупації Рурщини се успіх німецької дипльоматії в Римі.

Вона каже, що успіх слід приписати німецькому амбасадорови фон Берґенови, а також баварському послови в Ватикані баронови Ґрінштайнови.

МОНАРХІСТИЧНИЙ ЗАГОВІР В ГАМБУРГУ

ГАМБУРГ, Німеччина, 29. червня. — Тутешня поліція переловила документи, які вказують, що там був військовий заговір для насильного привернення монархії.

ТИХОН ЖИЄ

МОСКВА, 29. червня. — Тут заявляють, що російський православний патріярх Тихон жиє. Він тепер в Донському монастирі під Москвою.

Він заявив нині, що не признає соборови православної церкви права позбавляти його становища патріярха, але притім він готовий покинути контр-революційну аґітацію і признати большевицький „уряд".

Нині йому признано свободу і він заявив, що його у заперті не мучено, тільки не давали йому правити богослужень. Але тепер він буде правити в монастирі.

Він теж сказав, що буде відтепер поборювати контр-революцію. Большевикам признає право судити його за контрреволюцію, але не соборови православної церкви.

Також заявився проти так званої „живої церкви", котра, казав, не має впливу серед народу.

Судця большевицького „найвисшого суду", Галін, заявив, що суд над Тихоном відбудеться згідно з первісним пляном.

Кажуть, що большевики позволять Тихонови перенестись і до іншого монастиря, який він собі вибере.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і загряницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Вел. У. Н. Союза: 1888 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

З ЕКОНОМІЧНОГО ЖИТТЯ БОЛЬШЕВИЦЬКОЇ РОСІЇ.

(На підставі больщевицьких документів).

Кілько заробляє робітник в большевицькій Росії? На се питання дає відповідь обрахунок, зроблений окремою комісією при большевицькій Раді Праці і Оборони. З тих обрахунків виходить, що робітники жиють тепер під большевицьким правлінням вдвоє гірше, ніж навіть за царських часів, бо середній зарібок робітника виносить тепер в Росії кругло половину (50%) того, що перед війною. Та й сей стан треба вже назвати поліпшенням, бо недавно було ще гірше. Та нехай говорять числа большевицької комісії:

В 1913. році, значить в останнім році перед війною, середній зарібок російського робітника виносив на місяць 22 золоті карбованці, а в 1918. році, тобто в першім році большевицького панування, цей пересічний місячний зарібок робітника зменьшився до 9 карбованців, або 41% попередного стану. В слідуючих роках матеріяльне становище робітників в Росії ще погіршилося. В 1919. році робітник заробляв пересічно вже тільки 6 карб. 70 копійок на місяць, значить не цілу третину того, що перед війною, в 1920. році його зарібок піднісся незначно до 7 карб. 12 коп., в 1921. році зменьшився знов на 6 карб. 95 коп. В минулім 1922. році середній зарібок російського робітника виносив 8 карб. на місяць, отже вже трохи більше, ніж одну третину передвоєнного стану. З початком сього року по большевицьким обрахункам плата піднеслась значно і виносить тепер коло 50% того стану, що за царських часів, або 11 зол. карб. місячно. До того добилися нарешті російські і українські робітники по пятьох роках большевицького правління.

* * *

Про стан промислової продукції в Росії довідуємося багато цікавого з промови, яку недавно виголосив Троцький на губернській конференції металевих робітників в Москві. Перед війною Росія видобувала річно зі своїх копалень 290 міліонів пудів ріжних руд (пуд — 16 кільо), в 1922. році видобуто їх тільки 6 міліонів пудів, тобто 2% того, що давними часами, а на сей рік сподіються добутку 9 міліонів пудів або 3% давної продукції.

Разом з тим зменьшилася також консумція (уживання) металів населенням в Росії. Перед війною запотребовання металів в Росії виносило в році на кожду голову населення в середнім около 30 кільо. Тепер консумція металів виносить в Росії річно около 6 кільо на особу.

Троцький заявив далі, що про використання нововідкритих покладів заліза в курській губернії не може бути тепер бесіди, бо нема змоги добувати заліза з істнуючих вже копалень Кривого Рогу (Донеччина на Україні). З усіх копалень Кривого Рогу працює тепер ледви три шахти.

ЗЕМЕЛЬНА СПРАВА В ГАЛИЧИНІ.

На українському Народньому Зїзді, який відбувся дня 21-ого (мая), 1923, у Львові, інжинір ЮЛІЯН ПАВЛИКОВСЬКИЙ, котрий реферував про земельну справу, поставив у сій справі резолюції, які польська прокураторія сконфіскувала в старокраєвій українській пресі.

Ми одержали тепер ті резолюції в цілости, не сконфісковані і подаємо їх так нашим читачам.

Сі резолюції звучать:

РЕЗОЛЮЦІЇ В ЗЕМЕЛЬНИХ СПРАВАХ.

1) Народній Зїзд стверджує, що Східна Галичина є наскрізь аграрною країною, яка терпить великий голод землі ізза непомірного перелюднення її хліборобським населенням.

2) Народній Зїзд стверджує, що запас тзв. табулярної власности у Східній Галичині, пригожої до переводження селянських земленаділів, являється недостаточним аби на його основі довести до економічної самостійности дрібні і малоземельні селянські господарства земельних рільничих робітників.

3) Народній Зїзд стверджує, що супроти такого аграрного положення Східної Галичини зовсім нема в ній місця на кольоністів.

4) Народній Зїзд стверджує, що дотеперішня кольонізація є безтямностю під економічним оглядом і являється в руках польської влади виключно політичним засобом, вимїреним проти українського населення.

5) Народній Зїзд стверджує, що під юридичним оглядом є неважні всі акти, які торкаються обороту землею між т. зв. табулярною власностю і кольоністами, що походять споза меж Східної Галичини, а також неважні є всі акти, які торкаються примусового викупна землі окружними земельними урядами у Львові і Перемишлі.

6) Народній Зїзд стверджує, що цивільна і військова кольонізація Волині й інших українських земель являється в XX. століттї економічною і соціяльною аномалією і становить в руках польської влади політичний засіб задля поширення польського елементу на корінно українських землях.

Супроти такого стану річий Народній Зїзд:

а) Закладає перед цілим культурним світом як найрішучійший протест проти кольонізаційних затій польської влади на всіх українських землях, які найшлися в її володінню, та заявляє, що український народ ніколи не признасть важности кольонізаційним актам польської влади.

б) Стоїть на становищі, що земельну справу на українських землях, які найшлись у володінню Польщі, може компетентно розвязати виключно законодатне тіло сих земель.

Заки законодатне тіло обєднаних українських земель не увійде в життє, Народній Зїзд домагається:

а) Зліквідовання дотеперішньої кольонізації Східної Галичини та цивільної і військової кольонізації Волині й інших українських земель в користь місцевого населення.

б) Знесення обовязуючої сили законів про військову кольонізацію і зміни законів про земельну реформу та приноровлення їх в напрямі задоволення потреб українського селянства.

З ПІДКАРПАТСЬКОЇ РУСИ.

(Спеціяльна кореспонденція „Свободи").

Ужгород, в червни, 1923.

Делегат Ліги Народів.

Дня 5. червня с. р. приїхав був до Ужгороду професор гранадського університету в Еспанії, Пабльо де Азкарате, референт національних меньшостий при Лізі Народів. Він обїхав ріжні місцевости на Підкарпатській Руси; всюди вислухував населеннє; переговорив з усіми як льояльними так і опозиційними партіями, а дня 11-го червня відїхав до Праги. Подорож мала не контрольний але чисто інформаційний характер.

Бескид губернатором?

У звязку з приїздом делегата Ліги Народів розійшлася вість, що чесько-словацьке правительство задумує назначити губернатора і то в особі д-ра Антона Бескида. Через те, що він всетаки схиляється до кацапів, можуть народницькі партії вважати це за визов і перейти до опозиції. Чи дійсно намір такий має правительство, чи це лиш сондованнє, не можна сказати. Народники тепер правительству засильні і й воно може їх на короткий час віддати під руку кацапствуючого губернатора, а за ним повести інший курс.

Учительський конгрес.

В днях 6. і 7. червня відбувся в Берегові конгрес учительського товариства Підкарпатської Руси, а саме 6-ого було засіданнє ширшої ради, а 7-го конгрес. Читачі „Свободи" вже знають, чим живе й дихає тутешнє учительство і не здивується, коли почує, що воно приняло острі резолюції проти граматики д-ра Панькевича і читанок д-ра Бирчака (обидвох галицьких Українців). Воно зовсім не має охоти вчитись живої мови і тому проти наказу краєвої шкільної влади (Шкільного Відділу) зажадало відкликання цих підручників, а заведення нових, написаних місцевими людьми й апробованих місцевими людьми.

Воно тепер відважне і проголошує Українців і Чехів чужинцями, бо їх не боїться. Але виступити проти терору мукачівського крикунського центра воно не має відваги і йде за декількома крикунами отарою. Найкращим доказом це, що коли шкільний референт Пешек заявив, що постанов конгресу в язиковій справі яко проти-наукових держатись не може і не буде, конгрес приняв цю заяву оплесками.

Не думайте, що вони проти граматики або читанок тому, що вони недобрі. Ні! Загал навіть їх на очі не бачив, але так кажуть головачі (а ці мають особисті причини) і писав їх „чужинець", так треба кричати. Одначе вони також мають приступи щирости й признаються. От на засіданню ради, в якому бере участь понад 60 учителів, питається інспектор Бочек (Чех), хто з рукою на серці міг би сказати, що видів уже граматику Панькевича. Піднеслось 5 рук! А рада приняла резолюцію проти граматики і читанок та дала до затвердження конгресови.

Інтересна розправа.

Є в Ужгороді касинове товариство т. зв. „Руський Клюб". Це найстарше касинове товариство, що повстало перед кацапським „Русским Касином" і перед автохтонським „Гніздом". З нього свого часу повикидали кацапів.

В 1922 р. появилася в кореспонденції редакції в „Карпаторусскім Вѣстнику" нотатка на сфінґовану адресу, що „Руський Клюб" смердить „українством", бо до його находить повно всякого „українського сміття" і порядні люди туди не заходять. Клюб заскаржив редакцію через адвоката Гупаловського (галицького Українця) до суду, а вона видала, що автором нотатки є др. Симеон Сабов, канонік, ректор духовного семинаря. Тож клюб подав скаргу на Сабова.

Дня 9. червня відбулась головна розправа. Трибунал складався із судії Гаджеґи, кацапствуючого, що свого часу був викинений з клюбу з кацапами, і ще 2 Чехів. Боронив Сабова відомий др. Ґаґатко, тепер кандидат адвокатури.

Трибунал відкинув скаргу д-ра Гупаловського за образу української нації, мотивуючи тим, що української нації Гупаловський не представляє, а особисто не є ображений. Але за образу Клюбу засудив д-ра Сабова на кару й кошти, що разом винесли 2,200 ч. кор. а в разі нестягаемости на 30 днів арешту. Гупаловський і Ґаґатко внесли апеляцію.

Горожанство ужгородського епископа.

Справа горожанства мукачівського епископа в Ужгороді Антонія Поппа стала дуже актуальна. Він уродився в околицях, що тепер під Мадярщиною. Став епископом в 1912 р. Тепер показалось, що не має права називати себе горожанином чесько-словацької републики, бо не має права приналежности до жадної з тутешніх громад, а о потвердженнє горожанства не просив. Через те, що він дотепер не зложив присяги вірности державі, а ще в 1918 р. агітував циркуляром проти прилучення до Чехо-Словаччини, а тепер має поганий вплив на духовенство, правительство готове скористати з нагоди та або постаратись о його усуненнє, або дати горожанство за певними з його сторони зобовязаннями.

Слід згадати, що ця обставина, що саме він має тут провід у церкві, дуже шкодить самій церкві. Це одна з причин, чому шириться православє, що є одночасно заборолом кацапства. Обставини вимагають іншого проводу церкви, а не мадярського горожанина зі старими манерами і переконаннями.

„Бродячий кінематограф".

Ще в березні місяці доносив я про відкриттє передвижної господарської школи під дирекцією Москаля про. Ашкеназе, при якому дійшло до скандалу, бо народники запротестували проти московської мови.

Ся „школа" обїхала по урядовим звітам аж 11 шкіл. За те вже всюди пропаґує себе фільмами власної роботи.

Ґазета „Венков", орган чеської аграрної партії, пише в московській своїй части (має одну сторону московську) про Ашкеназе так:

„Ашкеназе, доктор фільософії, художній критик та історик театру, опинився в ролі директора бродячого кінематографу. А тут говорять, що московська інтеліґенція неспосібна до практичної роботи".

До цего додає „Руська Нива":

„І ми кажемо, що він направду практичний чоловік, коли вмів походити так, що правительство видало дотепер на нього і на його школу близко пів міліона корон і згодилось, щоби той фільософ і критик театральний учив наших селян хліборобства, хоч на хліборобстві розуміється, як вовк на звіздах... Так хвалять Ашкеназе чеські аграрники та видають руські гроші на практичного бродячого кінематоґрафа й фільософа. Але чому не візьмуть його на свої чеські села і чому не удержують його за чеські гроші?"

Курси для лекторів.

В липні с. р. отворяє Шкільний Оддїл в Ужгороді університетські курси для читальняних лекторів. На виклади запросив 1 Чеха професора і 6 Москалів. Народники заложили проти того протест, жадаючи на прелеґентів місцевих людий або на половину професорів Українців. Наслідком того будуть на виклади запрошені лиш 3 Москалі, а 3 Українці, між ними д-р Перфецький із братиславського університету й др. Степан Рудницький з Українського Університету в Празі.

(Ад.)

Н. Григоріїв.

ПРИЯТЕЛІ УКРАЇНИ — ЧИ ВОРОГИ?

Для означення змісту й напрямку української національно-державної політики, необхідно мати ясне уявління про територіяльні, господарські й культурні інтереси української нації та держави. Попробуємо зробити це хоч коротко в головних рисах.

Територія України заселена по 72 людей на кв. версту. Серед наших сусідів тільки Московщина має меншу заселеність (26 людей на кв. версту). З тих причин усі наші західні сусіди дивляться на нашу територію, як на терен свого поширення; одні — мирним, а другі навіть — збройним способом. Маючи перед собою на захід її густіще заселення й культурніщих сусідів, Україна не може мріяти про поширення своєї території в тім напрямку; навпаки — з того боку їй самій загрожує постійна небезпека захоплення й кольонізації.

Найнебезпечніщим сусідою з заходу є Польща. Вона історично захоплює й кольонізує Україну, здобувши вже для того відповідний досвід і протоптавши собі вже певні шляхи. Державний і військовий апарат її дужчий аніж український. У неї краще налагоджене господарство, й маси її більше свідомі своїх національно-державних інтересів, аніж українські; етнографічні ж і державні межі її переплутані з українськими й розтягнуті на велику далечінь. До всього того вона має певних прихильників серед світових держав. Отже з боку Польщі інтересам України загрожує велика небезпека.

Краще стоїть справа з Румунією. Тут перш за все немає таких міцних історичних традицій захоплення українських територій, а ті, які існують, іще цілком не скріплені, та ще Румуни зазіхають на менчу територію, ніж Польща. Етнографічний і державний кордон ясніщий, рівніщий і коротчий. Дністер мимоволі спиняє зазіхання Румунії. Загроза існує лише для Буковини.

Найкраще є сусідство — з Чехословаччиною. Жадних історичних традицій до захоплення української території нема. Етнографічна та державна межа коротка й виразна. Кольонізаційні змагання на Україну хоч і є, але такі, які мають бути використані для задоволення потреб самої України й які в потрібний момент лекше спинити, ніж польські.

На півночі Україна має сусідом — Білорусь, територія якої заселена удвоє рідче, ніж українська, а на сході — Московщину з територією, заселеною значно рідче, ніж українська. Зо всього наведеного видно, що українська нація могла-б розширювати свою територію тільки на схід. Яким же способом: збройним, чи мирним?

Про збройне захоплення московських територій не варто й говорити. Воно неможливе. Не тільки з причин етичного характеру, а й просто з технічного. Московщина для війни більше підготовлена, ніж Україна. До того-ж український народ і не відчуває такої вже тісности, щоб змушений був аж зброєю здобувати собі вихід. Що-ж до мирного розселення, кольонізації, то для цього є ґрунт у попередній практиці, але для його здійснення необхідна мирна політика з Московщиною. При існуванні останньої — українська нація може кольонізувати простори посідання московської нації й, таким способом, збільшувати територію своєї осілости. В противному разі вона мусить запертися в рамцях своєї історичної території. Поки-що тіснота ця не відчувається, але що далі вона збільшується, й через те в історичній перспективі перед українською національно-державною політикою неминуче стоїть велике й тяжке завдання — здобути нові території для розселення української нації. Мирні відносини з Московщиною обіцяють можливість розселення Українців не тільки на сусідній московській території, а й через неї. Найближчий шлях у Сибір та на Зелений Клин лежить через Московщину не тільки територіяльно, а й психольогічно та політично. Здобуття цього шляху мирним способом було-б одним із найблискучіщих осягнень української національно-державної політики.

Проте, поруч із фізичною доступністю розширення на схід території розселення українського народу там, існує величезна історична небезпека для України з иншого. Московщина, країна природою бідніща за Україну, від самого свого заснування, стремить до захоплення України у свої руки, в інтересах розвитку свого господарства, а також для безпосереднього звязку з Чорним Морем та Европою. Територія України Московщині для розселення свого населення непотрібна, але господарство України, ті природні скарби, на яких будується господарство, шляхи до моря і в Европу, Московщині надзвичайно потрібні, й вона прямує до захоплення їх силою, бо мирним способом Україна не дасть Московщині робити такого свавільства над своїм господарством і визиску його, як Москва хоче. З цієї причини Україні постійно загрожує навала Московщини. Опір цій навалі робити надзвичайно тяжко, бо етнографічна й державна межа з Московщиною дуже переплутана, невиразна й неустаткована, а до того всього ще й дуже довга — найдовша за всі сусідні. Кількість населення Московщини більша за українську, традиції державного життя й фактичний стан його міцніщі, технічні засоби без порівнання більші, історичні звязки з світовими державами ширшенні. Отже з цього боку перед Україною стоїть велика властиво, найбільша небезпека. Дон, коли злучиться з Москвою, то тільки збільшить московську небезпеку; коли-ж оформиться в окрему державу, то кордони з ним не дуже довгі й не зафіксовані, тим то й їх легко установити мирним способом. Для кольонізації України Донцями в великих розмірах не має жадних підстав; що-ж до кольонізації Дону Українцями, то в цім напрямку існують уже певні традиції.

Білорусія й Крим, як неустатковані території неокріпленних іщ держав, кордони яких із Україною недовгі, великої небезпеки також не викликають. Є багато підстав гадати про можливости мирного залагодження з ними всіх територіяльних конфліктів. Кольонізація можлива тут обопільна, але в невеликих розмірах, через те вона й не набірає загрозливого характеру ні для одноїеї сторони.

Зо всього наведеного видко, що найбільш загрозливим сусідом України в справах територіяльних є Московщина, а найменш — опріч нових державних формувань (Білорусі, Дону й Криму), що сами про себе тепер великої реальної сили з себе не иявляють, — Чехословаччина.

„Нова Україна".

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ВУДГЕЙВЕН, Л. АЙ., Н. Й. Звичайні місячні збори від. 200 відбудуться в неділю, 8. липня, в тій самій гали і в той самий час як все. На цих зборах здасться піврічне справозданнє касове, а також прочитається історію розвою тов. Вільна Україна за 10 літ. Нехай нікого з членів не бракує на цих зборах, бо це буде цікаве і дуже інтересне для всіх членів. — Д. Великанович, предс.; В. Цінк, секр.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

В СПРАВІ ЕМІҐРАНТІВ НА КУБІ.

З Обєднання одержали ми отсе письмо:

Обєднанне Українських Орґанізацій подало імена наших Стрільців, котрі живуть тепер на Кубі у злиднях, та візвало американських горожан, щоб забрали їх сюди і зложили датки на підмогу. Тепер приходить віднова допущення означеного числа еміґрантів до Злучених Держав і можна було-б їх спровадити сюди. Тому всі кревні або знакомі нехай негайно голосяться по близші інформації до Обєднання.

Не тільки на Кубі, але і в Бразилії є наші еміґранти, які живуть серед таких відносин.

Саме прийшов лист, який подаємо до публичного відома:

Світла Президіє:— На днях вичитав оголошенне в українській часописі „Праця", щоб усі старшини і Стрільці, котрі служили в Українській Галицькій Армії, зголосились до Світлої Президії. Ми, котрих імена подаю низше, приїхали 13. лютого с. р. до Бразилії немов злочинці, що мусіли втікати зі своєї рідної української Галичини. Через що, то не хочу богато розписуватись. Скажу коротко — через політику проти польського уряду. Границі для нас були вже заперті, однак за „доляри" удалось нам виробити фалшиві документи в „справедливому уржендзе" і ми дали драла, бо інакше грозив нам ляцький стричок.

Знаходимось тепер у крайній нужді. Брак роботи і гроша на життє приводить нас до крайности. Працюємо тепер у ляцьких кольоністів, бо деінде годі найти роботу. Се здається буде вистарчаюче Світлій Президії про наш гаразд.

Тому просимо о ласкаві поради щодо дальшого нашого перебування, а можеб було можливо помогти нам дістатись там до Вас і там працювати для добра народу і вітчини.

Чи ми не зорганізуємось і не займемось нашими людьми? А їх прийдуть ще сотки! Негайно даймо їм поміч!

Обєднанне Українських Орґанізацій в Америці.

До сього хочемо завважити осьщо:

Треба розріжнити тих еміґрантів, що є на Кубі і тих, що приїхали до Бразилії.

Сі еміґранти, котрі тепер живуть в Гавані, столиці Куби (а має їх бути до 3,000), виїхали туди (за намовою корабельних аґентів), щоб відтам дістатись до Злучених Держав. До них можна відсі дістатись легко і скоро (за дві доби) і, якщо американська влада дозволить, спровадити їх сюди на основі нової квоти іміґрантів, яких Америка допустить в слідуючому фіскальному році (від липня, 1923, до липня, 1924), то легко і розмірно дешево можна їм помогти (на спровадженнє дадуть їх родини і знакомі в Злучених Державах і в Канаді) приїхати до Америки.

Але інша справа з тими, що виїхали до провінції Парани в Бразилії. Дорога відтам до Злучених Держав триває три тижні і коштує богато. Далі, там можна найти роботу, не конче у Поляків, яких там не богато більше від Українців, але і в Українців, яких в Парані (у 20 місцевостях) є до 45,000. А як годі в Українців, так можна у Бразилійців, а годі у тих так недалеко Арґентина, богата і врожайна, де є заробітки.

Впрочім, до Бразилії, як повідомляє нас Обєднанне, виїхало лише кілька осіб, яким легко можуть дати раду і поміч бразилійські Українці, але тут без роботи, у голоді і нужді, недалеко від нас ЖДУТЬ МАСИ НАШИХ БРАТІВ І СЕСТЕР НА КУБІ і сим власне як найскорше американські Українці повинні подати помічну руку.

УКРАЇНСЬКЕ ЖНИВО В АМЕРИЦІ

Українці в Злучених Державах переведуть добре сьогорічне жниво, коли зберуть в літі бодай 2,000 нових членів, старших і малолітних, для своєї орґанізації Українського Народного Союза.

Літо мине і спека мине, але доробок для У. Н. Союза останеться і на холодну осінь та на студену зиму, для добра всіх членів й усього народу.

Тож до діла всі як один, тямлячи стару правду: Один за всіх, всі за одного!

Вячеслав Будзиновський.

РЕВІЗІЯ ІСТОРІОГРАФІЇ?

Ще старі Римляни говорили, що історія — учителька життя. Але, з тою учителькою таке саме, як з людським розумом. Наш хлоп каже, що розум добра річ, але — треба його мати.

Історіографія, себто се, що про бувальщину якогось народу написали вчені (історики) була для инших поневолених народів такою учителькою, що розбудила в них національну гордість, віру в власні сили, певність побіди; вона не лиш розбудила у них бажанне волі та стремлінне до власної державности, але й викорчувала хамство (рабство душі) і виховала національні характери, котрі працювали і боролися за відбудову власної держави, відклавши на бік всі инші „питання", всі клясові і особисті інтереси аж до хвилі, коли власна держава не лиш буде відбудована, але й обезпечена.

Історія України також могла би бути нашою учителькою, але ми мусіли би її знати. На жаль ми нашої історії не знаємо, бо наша історіографія, бо се, що про нашу бувальщину стоїть в книжках, майже від початку до кінця великий фальсифікат. Наша історіографія сфальшувала нашу історіографію на шкоду нашої національної думки!

Я не історик. Щоби хто не прирівнав мене до щевця, котрий забув про своє копито і вторкаєся не в своє діло, покличуся на се, що кажуть дипльомовані історики. Історик Кревецький, покликуючися на університетського (!) учителя історії Ст. Томашівського, каже:

„Коли кого треба докозяти за те, що сучасне українське громадянство не витягнуло науки зі своєї історії, то не саму історію, але її товмачів-істориків. Вони в першій мірі винні, як влучно замічує Томашівський, що в нашім громадянстві так мало історичної свідомости, історичного змислу й орієнтаційної здібности, а так богато антиісторичних і деструктивних інстинктів". (Громадський Вістник, 1922, ч. 89).

По тих словах дипльомованих істориків, гадаю, й мені вільно, як то кажуть, „переїхатися" по українських історикак і українській історіографії. На мою думку первородним гріхом істориків України є се, що вони не розчахнули сфінгованої русифікаторськими історикамн спільности початків української державности з початками державности російської; не відділили уродин українського народу від уродин народу московського. За первородним гріхом ідуть дальші, дуже тяжкі гріхи. Історики України не очистили нашої бувальщини з бальшів і грязи, якою її замарали історики московські. Або цілком не видобували на верх, або не в правдивім світлі показували народній масі діла героїв, що боролися, терпіли, загибали в боях і на муках конали за українську державність.

Наші історики були і є безкритичними фонографами істориків московських, вчасти й польських. Що історики-русифікатори натеревенили в трубу українського фонографу, то ся труба, не загикнувшися, пересівує українською мовою і кормить народ історією України сфальшованою для русифікаторських цілий, затроює душу українського народу.

Будову першої української держави довершив київський князь Ігор, що помер по році 944. При київській державі були тоді вже всі племена, що говорили українською мовою. Фінські племена за північною межою України, котрі пізнійше на часок стали кольоніями Київщини, ще пізнійшескольонізовані Славянами зединилися в окрему державу і утворили з себе московський народ, в часі творення київської держави аж до Ігоря, не лиш не були з Київщиною в ніякій державній звязи, але, або взагалі ще не мали ніякої державної організації, або були звязані в одну державу з Новгородом під князем Руриком. Отже вони не належали до племен, з котрих зродилася українська держава. Вона була тоді, без найменшого сумніву державою українською. Русифікаторські історики цофнули історію Росії взад і обняли нею, також державу київську, роблячи з неї початок своєї власної державности. Тим вони не лишславянських Новгородців, але й пізнійше змосковщених Фінів стали вичисляти між племенами, з котрих зродилася держава київська. За Москалями-русифікаторами й наші історики стали племена пізнійшого московського народу зачисляти до „наших", себто українських племен. В українськім перекладі Костомарова „Руська історія в життєписях", зладженім в р. 1875 історнком-Українцем Ол. Барвінським, при чім слово „руська" розуміеся не як спільне „українсько-російська", але як „українська", стоїть: „Народ Мери підчинявся власти і впливови Русинів... Недостача свідоцтв про хід руської (української) кольонізації в сім краю становить в нашій (?!) історії прогалину..."

Хочби всі ті неукраїнські племена і їх землі увійшли пізнійше в нерозривну звязь (що не сталося!) з українською державою, то український історик повинен їх згадувати аж тоді і лише остілько, коли і о скілько українська держава увійшла з ними в стичність. Але українські історики вичисляють їх на самім вступі до історії України, разом з корінними українськими племенами, що з себе утворили ядро української держави; яких вона змішала і зіллялa в один український народ.

Політичну звязь Київа з фінськими племенами Московщини і з Новгородом, отже українсько-московську державну і національну спільність ще в часах Аскольда, Дира й Олега русифікатори сфінгували також тим, що для київської держави вигадали династію Руриковичів. Українським землям дали династію Руриковичів, хоч тоді жаден Рурик не княжив ані в Київі, ані в жадній иншій українській земли. Про Рурика історіографія знає з початкової літописи. Але з сеї літописи виходить також, що той новгородський Рурик, не то що не княжив у Київі, але й не знав, що якийсь Київ є на світі. З того, що він мав бути батьком основателя української династії Ігоря, ще не виходить, щоби ся династія звалася династією Руриковичів. В Польщи не було династії Ольбердовичів, хоч Ольгер був батьком Ягели. Польща мала династію Ягельонів, бо з сего роду першим польським королем був Ягело. Таксамо на Україні була не династія Руриковичів, але Ігоревичів, бо з заціли́лих до нині історичних жерел знаємо лише се, ро з української династії першим князем України був Ігор.

Се не підрядна річ, як звати династію нашої держави. Українською державою була земля, що була в руках княжого роду, ще не розбитого на окремі, від себе відчужені лінії. Як скажемо, що наші землі були зараз з нашого державного первопочину в руках новгородського Рурика; що в руках його дітий і внуків були не з иншої рації, але саме тому, бо вони його діти і внуки, то се був би доказ, що в руках князя російської землі були також землі українські, як одна органічна цілість з російськими. Се був би доказ, що Україна в перших днях державности була тільки частиною „єдіної неделімої" матушки Росії. А се — неправда.

Безкритичне переповідає нісенітниць вигаданих русифікаторами завинило, що ми до нині не маємо підручника історії України. Всі книжки, що мають заголовок „Історія України", повинні мати заголовок: „Історія Росії зі спеціяльним узглядненнем полудневої (або „хахлацької") части. З тих підручників виходило би, що першою українською державою була Галичина від тоді, коли стратила всяку звязь з Київщиною; що Київська держава була від первопочину державою російською, котрої столицю аж пізнійше перенесено до Москви, ще пізнійше до Петербурга.

Новгородщина не була заселена українським народом. Первовік державности українських Полян не знає ніякої державної звязи між Новгородом і Київом. Пізнійше Новгородщина увійшла в склад держави московської. Новгорці зіллялися з Москалями в одну націю. Хто в нашу історію вводить династію Руриковичів, хто первовік державности Українців сплітає з Новгородом, той ескамотує в користь ідеї „єдіної неделімої" історію нашої державности в найважнійшій фазі її розвою, в її найчистійшій, найклясичнійшій формі, і з історії України вичеркує цілий княжий вік!

Така історія України „сплодила і в Галичині партію „москвофілів", сотворила національних перевертнів в користь Росії. Така історія сплодила між галицькими Українцями партію польської державности, бо її духовий батько, професор історії (!) Вол. Антонович гадав, що історія українського народу є доказом неспосібности сего народу до власного державного життя. В р. 1897 вийшли друком його лекції „Козацькі часи". В передовици сей історик України говорить про расові прикмети Українців і каже, що вони такі індивідуалісти, що ніяк не годні витворити з себе самостійної держави, та не годні жити самостійним державним життем.

Нині між українськими історикамн замітний зворот. І вони зачинають додумуватися до того, що нашу традицію історичну треба і можна ужити як оброю в нашій національній визвольній боротьбі. Вони й до того додумалися, що для сеї цілі треба зревізувати нашу історіографію, бо історики України ступали по фальшивій дорозі. Про се свідчить вже наведена мною думка істориків Кревецького і Томашівського про [illegible] істориків. Кревецький говорячи про „конечність ревізії нашої історіографії, ще додає від себе:

„Ми мусимо передовсім витягнути науку з нашої історичної трагедії. З сумного досвіду мусимо навчитися, як не треба робити. Наша історіографія мусить сказати нам усю правду про те, які причини нашої історичної трагедії. Вона мусить за вихідну точку того шукання взяти українську державність і зі становища української державности освітлити нам ціле наше минуле. Всі помилки наших дідів і прадідів і — причини тих помилок. На науку внукам і правнукам. Ми мусимо виховати наше молоде покоління також позитивно: що треба робити, щоби здобути свою державу. Ми мусимо виховати сильних, здорових, залізних борців..."

(Дальше буде).

П. Карманський.

БЕНКЕТ ІРОДІЯДИ

(18. березня).

І вдаривши в сотні дзвонів,
Закракали: Урра! Урра!
Втішайся, земле фараонів!
Ликуй, роспустнице стара!
„Шалій Сальоме! бав [щасливих
Твоїх панів і тішся, тіш!
І від совіту нечестивих
Прийми на брата гострий ніж!
„Тепер ти в праві і до волі
Смоктати можеш братню [кров!
Закон нормує рабські болі
И бере катів під свій покров!"
Шаліє з радости Сальоме,
Чужим поблискує мечем;
Сповняє реготом хороми
Ґ роскошується плачем,
Що груди матерей прошиє
І розірве серця сиріт.
Ой ще нераз мов пес завиє
Бліда розпука край воріт
Твоєї грішної Содоми
І скарги слатиме до хмар!
Навеселишся ти до втоми
І проклянеш данайський дар!..
Ударить раб, одчаєм битий,
Своїм залізним кулаком
І випустиш твій недопитий
Пугар. І збліднеш під вінком.
И порвеш на собі світлі шати,
Сплативши горю щедру дань.
Ой, ще нераз твої палати
Обернуться в доми ридань!...
Прийде, прийде година кари
На тебе й на твоїх панів!
І впадуть всі французькі дари
Прокляттєм на твоїх синів.

Прудентополіс, Парана, Бразилія, 15. мая 1923.

СПРАВЛЕННЄ ПОХИБКИ

У виданню „Свободи" з 28-ого червня с. р. при малому фейлетоні п. з. „Молитва" пропущено імя автора — Володимира Бирчака.

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ

МАВРА ЙОКАЯ.

(Переклад з мадярського)

ПЕРШИЙ ТОМ.

(2)

Крик болю гільобату різко звучить в пралісі. Гільобат лінюх преісторичного часу. Він є цілком тепер таким як це теперішнє звіря, остількиж кволим, з такими-ж сильними пазурами і такимиж влабкими зубами, лише що він істнує екземплярами два клефтери завдовжки. Се невинне сотворіння, яке живиться лише листтям дерев. Він потрібує багато праці, щоби злізти на дерево, це подорож цілого дня; але треба ще більше напруження, щоби зійти знов додолу. Він іде вгору, лише тому, що він голодний; але коли він ситий то зійти вниз для нього великий клопіт. Тому він лишається вгорі, поки він знов дуже виголодніє і цілком схудне; тоді він висить вчепившись гострими пазурами передніх ніг на випасенім дереві і гайдається і кричить, ніби він благає, щоби хтось мав жалість до нього і поміг йому зійти вниз.

Але він також залінивий кричати, він робить це лише в ранковім і вечирнім сумерку. Тому Індуси називають його тепер глузливо: „годинником лісів"; він оплакує схід і захід сонця.

Сонце западає поза голими скелями базальту, які природа ще не одягла і вогнево-червона фарба покриває небо аж до східного обрію; там сходить скрізь сталево-сіру мряку, збільшений як в рефракторі місяць з мідяно-червоним обличчям. Може тоді палали ще його вулкани? Може „Птоломей", „Гіпарх" або „Плятон", яких астрономи бачили жевріючими ще перед двома тисячами років?

На крик лінюха приходить дійсно милосердне сотворіння, яке хоче помогти йому.

З нащі водяних кіпарисів, де він перебув цілий день, виказить палеотерій, праносоріг. Його груба, шорстка шкіра телепається як широкий панцир на його довгім незграбнім тілі, обвішана болотяними слимаками, його паразітами. Страховище має три кляфтери завдовшки, на носі два роги кождий три фути заввишки; вони служать йому як зброя, мотики і лопати. Бо палеотерій живиться травою і її корінням. Він не гидує також і водяним горіхом, але особливо любить він добрі овочи суши, які дає горіхова пальма. Лише що він не може злізти на неї. Він не має також і такого гакового зуба як дінотерій, щоби пригнути ним до себе корону пальми; силу для сього він мав би. І на рилі він не має пальця, щоби могти зняти ним щось з височини в пять кляфтерів. Але найбільша його біда, що він короткозорий; він має злі очі в день він не зносить ясного світла, а в ночи він не бачить горіха.

За те він має гострий розум. Він знає, що лінюх жере лише лисття овочевих дерев. Звідки він знає се? Се таємниця. На се я можу также мало відповісти, як на те, звідки знає метелик перстеньової гусені, що він не повинен класти свої яйця на галузі яблуні, яку звуть „московською налітією", бо вона пускає лисття аж в кінці травня, і його гусені згинули би з голоду.

Між тим носоріг може знати з досвіду, що лінюх не їсть пальмових горіхів, бо се булоб за тяжко.

Тому коли він чує що лінюх кричить на дереві, то він знає що тепер він знайшов свого „чоловіка" і поспішає туди, щоби помогти йому і самому собі.

Лінюх який висить вчепившись своїми сильними пазурами за корону гарної адансонії, гойдається в повітрі; носоріг іде до пальми і зночатку треться об неї своєю шкірою. Йому приємно позбавитися від богатьох слимаків які висять на нім в болоті як кліщі на свині. Пальму з висячим на ній лінюхом це терття часто струшує. Лінюху мабуть подобається сей мимовільний швидкий рух, який не коштує йому жадного зусілля.

Тоді носоріг починає виривати розгалужені коріння пальми поодинці своїми спичастими рогами, щоб потім вивернути цілий стовбур.

Це є дуже хибна політична економія, яка заслуговує серіозної догани.

Се робота коштує часу. Наступає ніч і при світлі місяця зявляються обивателі ночи.

Виходить з своєї печери рамфорінх, який вважав себе довгий час птахом, бо він має крила, передні ноги і довгий дзьоб, але до цього хвіст крокодила і кінську голову з довхими вухами; тепер він не знає до кого він належить і вилазить подивляти сліди своїх ніг на мокрім глинянім ґрунті.

От кулгає сюди з болота запізнений нащадок птеродактілів; роззявляє крокодилову пащу на своїй лебеденій шиї і шумить в повітрі своїми шкіряними крилами, ніби пробуючи, чи може він ще літати.

От лізе на беріг величезний тріонікс, преісторична черепаха; це не є цілком черепаха, скорше ящурка з щитом, так далеко висувається шия і спичастий покритий лускою хвіст з твердого панцерового щита. Звіря старається закопати в пісок свої яйця завбільшки в людську голову, щоби сонце вигріло їх.

Вони є вже лише вигнанцями в тисячеліттях пліоцену.

З берегових недрів крадеться плазуючи на животі нічний розбишака, несучий смерть махаерод, великанська кітка, яка забиває слона на одинці, тягне зубра до своєї печери і виглядає в нічних нетрях здобич своїми вогневими очима.

Птеродактіль є добрий, масний шматок. Його магка шкіра пересичена товщем риб, якими він годується; але він не дається захопити себе несподівано. Він має чутке вухо. Він чує найменший шум і при русі тигра кидається назад в болото. Його крила надаються вже більше до плавби ніж до лету.

Але тріонікса можна захопити несподівано, він глухий. Тигр стрибає одним скоком йому на спину, в той час як той закопує якраз задніми ногами яйця в пісок.

Ся пракітка знає також мясо сих черепах, воно мягке і смачне. Воно смакує навіть шляхетним панам.

Лише що тріонікс не така черепаха як инші. Вона має зброю, свій хвіст. Свою голову і свої чотири ноги вона швидко втягає назад під щит і починає стьобати свого напасника як батігом своїм хвостом покритим лускою. Махаерод не був приготований до сього нападу. Иньша черепаха дає перевернути себе на спину і як з миски виїсти її печеню; але ся розуміє бити і їй не можливо повернути удари. Вона має панцир, який не пройме жадний пазур.

Тим часом носоріг вивернув пальму. Лінюх впав кричучи на землю і лишився лежати. Він некає поки прийде ранок, щоб аж тоді встати.

А носоріг кидається на грона дактілів перевернутої адансонії і починається гостити солодкими овочами, весело розкусуючи тверді як залізо кісточки.

Хиже звіря звертає свою увагу на се шарудіння. Що там є для нього? Черепасі він мусить дати спокій. Вона коштує забагато; може пощастить осягти легчу здобич. Лінюх і носоріг. Лінюх дешевше, але гірша їжа; він худий, сухий і несмачний. Носоріг має мясо як у корови і його ноги є особливими ласощами. Але се грубе звіря і має товсту шкіру.

Між тим носоріг помітив сильнійшого противника, а має він звичаї подібні до свині; коли він бачить ворога, то він не полишає йому нападу. Особливо коли він їсть, він хоче щоби йому дали спокій і ронить кождого, хто на нього дивиться. Він не дбає про те — до того-ж він і бачить зле, хто там може бути, який великий той звір, що вирячив на нього вогневі очи. Він знає, що він не боїться жадного звіря, коли він може виступити проти нього, тому він побіг просто вперед.

Тигр не чекав, поки він буде розтоптаний але стрибнув вбік і станув тоді проти грубошкірого, після того сей потюпав хрюкаючи задоволено до перерваної гостини.

Але тигр не втік. Він зайшов в хоще в спину носорогу і стрибнув величезним скоком йому на карк, в той час як той задоволено розкушував солодкі кісточки.

Палеотеорій має дуже грубу шкіру, але пазури махаерода всеж проймають її, і його зуби находять на мягчих місцях шкіри живе мясо.

Але се ще не є найбільша небезпека. Грубошкіре страховище біжить з иншим страховищем, що вчепилося в його спину, в болото. Поринає там аж на дно і маючи призвичаєнне лишатися довше під водою ніж розбишака суши, примушує його нарешті полишити боротьбу і плисти голодним назад на беріг.

Тигр скаженіє від невдалої проби. Тимчасом тріонікс втік також і не полишилось нічого окрім лінюха.

Одже коли всі зникли, то ходи ти! Тигр кидається на лінюха. Сей не тікає від нього. Він лежить тут простягнувши всі чотири ноги від себе так, як він впав з пальми, але коли тигр кусає його в груди, він обвиває навколо нього всі чотирі ноги з їх залізними пазурами і тулить свого напасника твердими, з самих жил складеними [illegible] до себе як залізними обручами.

Тигр борикається скажено і кидається в повітря. Його здобич слідує за ним; коли він кусає лінюха, то цей здушує йому тим міцнійше шию і ребра його не менше тріщать під пазурами цього, ніж кости лінюха під його зубами. Лінюх є страшне звіря, він лише дуже пасивний.

Аж ось в боротьбу вривається громовий рик. Ніби буря дмухнула у великанську трубу.

Обидва противники злякано залишають боротьбу. Махаерод стрибає; навіть лінюх стає на ноги і спирається повільно на стовбур дерева.

По дорозі, пробитій скрізь праліс між стінами пальм і піній, наближається поважна постать, король пліоцену, мамут.

Справжній король!

Постать чотири кляфтери заввишки, величезне тіло, сильна голова, широке пукате чоло. Два його ікли подібні до слонових загнуті як мисливські роги вгорує його хобот також такий як у слонів. Але окрім своєї вдвічи більшої постати мамут відріжняється від того також буйнійшим волоссям, яке покриває його; починаючи від чола вздовж цілої спини він покритий буйною по обох боках хвилями спадаючою гривою, яка надає цілій постаті жахливий, урочистий характер. Між сею буйною, волохатою гривою сидять як стало ангажовані придворні срібні чаплі, які відгоняють від його величности докучливих комах.

Шлях пробитий походом мамута, провадить до жерела солодкої води, яке випливає з нетрів до ставка. Сюди приходять звичайно в ночі кольоси праcвіту.

(Дальше буде).

ВІДОЗВА

Товариства гімн.-пожарного „Сокіл" в Струтині, повіт Золочів.

До наших односільчан в Америці.

Дорогі Браття! Цею дорогою звертаємося до Вас з просьбою о підпомогу згаданому нашому Товариству. Кому лежать на серци визвольні змагання нашого українського народу, нехай нам подасть свою помічну руку. Покладаємося на вашу свідомість і маємо надію, що ви приймете на себе той важний обовязок і зробите збірку на наше товариство.

Струтин, дня 29. квітня 1923.

ЗА ВИДІЛ ТОВ. „СОКІЛ":

Масник Онуфрей, голова; **Романишин,** справник; **Гушаловський Микола,** начальник; **Семенко Онуфрей,** містоначальник; **Козак,** господар; **С. Борик,** скарбник.

Дорогі Родимці села Струтин і околиці, повіт Золочів.

Як бачите із згаданої відозви, то в нашім рідним селі не загинув дух народний та не завмерла надія, що Україна мусить добути свободу. Наші краяни беруться до відновлення тов. Сокіл, бо знають, що сила народу полягає на організації. Коли ми будемо добре зорганізовані, тоді і вороги будуть з нами інакше числитися. Протe нашою повинностю є підтримати цей рух. Вони є знищені війною матеріяльно, а до того ще пригноблені ляцьким ярмом. Однак вони не здаються, а беруться до народної роботи. Ми нище підписані, в імени згаданого комітету просимо Вас: дорогі родимці, не відмовляйте помочи а жертвуйте, хто що може на добру ціль. Будьте певні, що ваш тяжко запрацьований гріш принесе велику користь для ваших братів в старім краю.

Доси жертвували слідуючі: Іван Семан, Василь Грушка, Петро Бурчак, Микола Щкварок, Андрій Борик, Іван Рудий і Анастазія Назар по $5.00; Петро Федорович, Михайло Шкварок, Йосиф Шміт і Ілія Палиций по $2.00; Микола Сембай $1.50; Семко Папроцький, Михайло Ганьошин, Іван Куприй, Юлія Шмит, Данило Левків і Іван Ярмола по $1.00. — Разом $50.50.

Жертви прошу слати на адресу: John Seman, 542 E. 17th Street, New York City.

ЗА КОМІТЕТ:

Іван Семан, Василь Грушка, Петро Бурчак.

З ОБЄДНАННЯ.

Рідній Школі.

Чи загине наша школа?
Ні!
Чому?

Бо маємо ще таких людий, які не дадуть згинути нашій школі. Ось вони:

1. Велфер Айленд, Н. Й. (Сентрел Нуролджикел Гаспител). — В залученню посилаю 2.00 на Рідну Школу. Хотяй то дуже малесенький податок, але і на то відмовив собі дещо. Спитає може хто, а то чому не може? Ось тому. Я діткнутий паралі жем. Не ходжу від 1913 року. Цілий той час поневіряюсь по шпиталях доброчинних. Тепер я в Сентрел Нюролджикел Гаспител. Зістаю з глибоким поважанням, **Михайло Яросевич.**

2. Рочестер, Н. Й. — Посилаю 2.00 на Рідну Школу. Хоч не велика жертва, прошу приняти і прошу подавати мое імя тільки під літерами Ю. П.

3. Піорія, Ілл. — Засилаю в сім листі 5.00. На народню школу 2.00, для Січових Стрільців в Чехо-Словаччині 1.00, для інвалідів 1.00, і 1.00 на Сиротинець в Філаделфії. З поважанням, **А. Куш.**

4. Нюарк, Н. Дж. — Посилаю до Вас мони ордер на 10.00 котрі призначую: на негайну допомогу 3.00; на голодних на Великій Україні 3.00; на Січових Стрільців 2.00; на студентів у Львові й у Відні 2.00. Будьте ласкаві, подайте адрес воєнних сиріт у Львові. — **Іван Павлина.**

5. Парлетт, О. — Я Роман Кильник посилаю 5.00 на поміч політичним вязням і калікам у Галичині і на будову нашої держави, а на смерть Польщі. Остаю з поважанием, **Роман Кильник.**

6. Орендж, Конн. — На заклик Обєднання про збірку в день квітів Рідній Школі, в залученню посилаю 5.00 на Рідну Школу. Прошу приняти сю малу лепту. Остаю з поважанием, **Анна Зборівська.**

7. Нюарк, Н. Дж. — Прийміть мою малу жертву на тернопільських вязнів, запроторених ляхами в тюрму. Тимчасово жертвую 1.00. Я виходець із села Должанка, повіт Тернопіль. З поважанием, **Петро Сорокліт.**

8. Янгставн, О. — Отсим пересилаю Вам переказом почтовим 18.75. Але щоб Ви знали, кілько труду я мусів положити заки ту суму зібрав, то певно прислали-б мені медаль „бялего орла" бо тут не Филаделфія. Правда, що ті, що жертвували, то є охотою, але хто не дав, о, Господи! треба було не від одного утікати. А один мудрагель сказав, що коли ми під Польщею, то має бути польська школа і то все. Може ще дозбираю більше, то пришлю бо у мене така вдача, що чужих гроший не марную. Нині зберу, завтра відсилаю. Желаю Вам всім витривалости в доброму ділі. — **Стефан Олешицький.**

9. Ню Йорк, Н. Й. — В залученому листі пересилаю 2.00. Один на Рідну Школу а другий на Фонд, який розділить Хвальне Обєднаные після потреби на інші народні цілі. Ратуймо школу, бо на рідній Батьківщині ляхи нищать нас. Лях уживає підлих способів, щоб нас нищити. Ратуймо наших дітий. **Петро Космій.**

Ті дадуть примір іншим, а де решта наших здорових та богатих? Ми певні, що і вони відгукнуться.

До праці, кінчім цю збірку! Де не було ще „Дня Квітів", уладьте його негайно!

Найпізнійше 15. липня збірка мусить бути відіслана до краю.

Обєднанне Українських Організацій в Америці.

Богдан Лепкий.

СКАПИ.

Лежала на постелі під новим кожухом і кричала, що птах на хату не сів би.

— Або мене доріжте, або мене добийте, бо я вже довше не годна!

Її чоловік, хоч слухав таких криків від пів року, не міг привикнути до них. Кожне слово дерло його як скло по серці.

— Що ж я тобі, жінко, пораджу, тай що я тобі поможу... А диви і Лазар терпів і Христос терпів, тай ти потерпи трохи. Може Бог змилується та зробить з тобою сяк, або так.

— Або мене доріжте, або мене добийте, або живцем у землю закопайте — не кричала вже а ревіла, як та худобина.

Не втерпів. Вхопив шапку і пішов. Донці сказав, щоби не лишала хати, бо хто знає коли поверне. За селом став і надумувався, чи йти, чи ні.

Був у місті, у того дохтора від війська, що бідним людям за простибі радить і питався. Так, на розум питався. А дохтор казав, що це рак, там в середині, такий, що на нього ліку нема. Хоч обістє продав би, хати б позбувся, то нічого не порадить. Навіть книжку дохторську показав, а в ній було розмальоване все до чиста. Не поможе. Мусить вмірати і цилює. Але не штука йому говорити, а штука все то витерпіти, вислухати. Та то і худобини жаль стане, не лишень чоловіка. Взяли йому радити і він слухав, робив що лишень доповіли. Не помагало. Якось тут нарадили йому того хлопця з Кривого, що їх таких мудрих і дивних тілько десять на цілому світі і він іде.

Наперед знає, що за дармо. Таж він не дурний і у війську був і книжки читає і розуміє, що то мана, чиста мана, але йде, щоби собі на сумлінню не мати.

— О. — сказали би. — не пішов та вмерла, та ще такі муки терпіла...

Іде.

• • •

До Кривого було добрих три милі. Прийшов під вечер. Показали йому хату того божого хлопця, ступає. Хата біденька, обістє мізерне, статків нема ніяких. Увійшов у хату, здоровить, як звичайно, просять його сідати. Сів і розглядається.

Нема його. Лиш дві жінки: стара бабуся, друга молодша, ніби донька. Бабуся пірє дере коло кубашка, молодиця бульбу струже.

— Ви до мого Софронця?— питає.

— Таж до нього.

— Забавився, зараз надійде.

— З хмарів читає — додала бабуся.

— Нічо, я підожду.

Почалася розмова. Молодиця вивідалася про все. Хто він, звідки і за чим приходить. Потім вийшла і за хвилину надійшов Софрон. Хлопчина літ 14., худощавий, змізерований, з лицем як ярий віск. Лиш очі в нього то горіли, то меркли, то меркли то горіли, як тії зорі. Дивився ними все вперед, то на стіни, то на образи, лиш не на людий. Сів собі на ослоні, відсапнув і взяв Пилипові казати, звідки він, хто і з яких сторін.

Пилип здивувався і дивився на нього з повагою. Потім Софронцьо кивнув і жінки вийшли. Лишились оба. Пилипа зібрав страх. Хоч той хлопчина був як хрущ, і не важив навіть за торністру, то він його боявся. Здавалося Пилипові, що у його в руках доля його жінки, та не тільки жінки, але і його і його доньки і всіх їх разом.

— Вам жінка хора, — сказав Софрон і не дожидаючи відповіді підійшов до вікна. Засукав рукави висше ліктів і дивився на хмари. Дивився довго і вперто, як би хотів продертися крізь них і полинути до Бога. Потім лице закрив руками і молився. По молитві дістав миску з мисника, велику, поливану, налляв води з якоїсь пляшини, перехрестив і поставив на триніжнім стільці, посеред хати. Потім два ліхтарі коло миски поклав і скаламутив воду мізильним пальцем.

Пилип запер в собі духа, цікавий що то буде.

Вода филювала і водоворотом кружляла докола крисів. А він стояв над мискою і дивився у воду, як би з неї читав. Досяг ізза рукава кілька зерен вівса висипав, знов скаламутив мізильним пальцем і знов читав. Пилип був рад почути крайнє слово, але боявся питати. Аж Софрон, не відвертаючи лиця від миски і від того вівса, що по воді крутився, взяв казати:

— Пізно приходите, господарю, дуже пізно. Але спробуємо, чей ласка божа поможе. Возьміть скопець, вимийте у гарячій воді і як всі будуть спати, обійдіть з ним дванацять разів хату. А за кождим разом відорвіть один скап зо стріхи та до скіпця. А як будете відривати, то гадайте собі, так собі дуже гадайте, щоби так, як той скап від стріхи, щоби так і хороба від вашої жінки відорвалася... А йно дивіться, щоби вас хто не підглянув і щоби нікого, навіть собаки, коло вас не було. А як вже буде тих дванацять скапів у скіпци, то йдіть у хату. Постійте хвилину, почекайте, а як пустять трохи води з себе, тоді приступайте до хорої. Не кажіть її нічо, а йно дайте її тої води зо скапів напитися і лице і руки і ноги трохи обмити. А щоби і вас як просила то не кажіть що і до чого, а йно як напется і лице і руки і ноги трохи обмиє, то тікайте з хати. Тікайте біз подвіре, біз садок, біз загумінок, на першу межу, а з першої на другу, а з другої на трету, а з третої на четверту, а як будете на дванацятій, то чим дуж вилийте все зі скіпця і бігцем вертайте у хату. Як божа ласка і змилуванне, то може буде добре. Ідіть же тепер і робіть, як вам кажу, а не дякуйте мені, бо я не із себе, а від Бога...

Пішов.

Земля під ногами горіла, у двоє розпадалася. Одна половина казала: смійся, не вір, та що він знає? Заткай уха та чекай, поки не вмре, не роби з себе дурня. Або ти баба, або чарівниця, щобись зо скіпцем показував докола хати якусь кумедію. Гей хлопе, де в тебе розум? На що ті книжки, що ти їх повичитував, гей!

А друга половина обзивалася:

Ну, ну, спустися на свій дурний розум, далеко зайдеш. От видиш, який вчений і дохтор, а що порадив? Нехай каже, вмірає. А тут тобі дитина тай радить.

Роби як знаєш, жди поки з неї душі не випре, а потім побачиш, що тобі сумлінне скаже. Побачиш.

Таки та друга половина взяла верх.

Прийшов до хати. Темно. Всі сплять. Надибав скопець, іде. Як злодій крадеться з своєї власної хати.

Вийшов на поріг, глянув, тихо. Нема нікогo. Навіть місяця не видно. Тільки вітер подуває з поля, здирає сніг і несе. Тут зідре а там насипле, тут зідре, а там насипле, Бог знає пощо така робота... Щось шобортнуло. Сховав скопець за себе і слухає... Нема нікого... То так вітер відщибленою гілякою верби сувае по снігу. Треба почати... Біжить... Оббіг раз, підскочив, надломав трохи скапа тай до скіпця, оббіг другий, надломив тай знов до скіпця, а серце так товчеться, а в голові шум, а по всьому тілу, як би хто приску насипав... Вже десятий, вже одинацятий, вже дванацятий... Слава ж тобі Господи!

Боже милий, як би йому тепер хто пару волів давав і казав: „бігай на ново!" не хотів би. Бігай сам, коли такий мудрий.

Неєс він тії скапи, як не знати що, стає на порозі, чекає, щоби з себе воду пустили. Збудив жінку, напоїв, обмив все добре. Питається: де був, хто порадив чи не пошкодить. Нічо. — „Як не буде ліпше, то не буде гірше, бо вже нема куди. Вже з тебе душу залізними кліщами тягне. Цить!"

Випила, поправив на ній кожух, обтулив тай іде. Знов виходить на поріг і знов слухає. Тихо... Лиш верба відорвана по снігу все „шу" та „шу" і вітер ще гірший зривається і ще гірше снігом заносить; тут вирве, а там насипле, тут вирве, а там насипле — такого понаносив, що тяжко за поріг ступити. Дивиться Пилип, а тих слідів, що він докола хати бігав, вже й не видати; геть до чиста вигладило та позарівнувало.

Позарівнувало ж і у його голові усі гадки і лиш одна осталась, та, про скапи. Вона його перла вперед, у той сніг і наспіл з вітром гонила в поле, геть аж за дванацяту межу.

Жене... А тут сніг такий по коліна, а тут вітер, що світу божого не видно... Ось його загумінок. Тут вони жали, в перші жнива по шлюбі, тут жали поруч себе і говорили. Гей, чи сподівався він тоді, що тим самим загумінком буде гонити зо скіпцем опівночи, як та відьма на раду.

Минув загумінок, ступив на нивку, що за жінкою узяв. Здавалося, що нивка з його загумінком, а він з жінкою на віки зійшлися. А тут прийшло, тай ні. Але пожди, ще він має скапи!

І пригорнув скопець, як би хто хотів вирвати від нього і гонив дальше. По коліна, по пояс западався, смертельним потом заливався, а гонив, все гонив. Рахував межі, щоби не змилити і гонив дальше, як розгуканий кінь. Щось його перло, щось його тручало все вперед і вперед. Часами здавалося йому, що в скіпці не скапи, а там жінчина хороба, та не сама хороба, а вся його біда і що він її виносить геть далеко від себе, щоб більше не вертала.

То знов ввижалося йому, що там за дванацятою межою, щось сидить. Чорне, погане, ще чорнійше від ночі — то вона, його біда. А він біжить, він жене просто до неї, жене, що його спинити не годен. Прибіг — і як лоне на наї тими сяяченими скапами, то вона лиш заскимлить, завиє і мазею по полі розіллється.

Вже девята межа, вже десята, щось шелеснуло... Майнуло поперед очі як стріла, щось кусе... заяць? коби лиш заяць?- Гонить...

Ще кілька кроків і одинацята, ще кілька і... тріск, ломот, шум, як би ребля прорвалась, в очах свічки...

— — —

Так застав його підлісничий, що йшов на засідку, під камяним хрестом, у полі, на дванацятій межі, числячи від його загумінку. Хрест був обббризканий кровю. Коло хреста скопець, а з нього висипані скапи.

— — —

Не долетіли за дванацяту межу і не помогли нічого.